

„A MI KIS HAZÁNK”

Moravica monográfiája — Közlöny 1.

Moravica monográfiájának szerkesztő bizottsága, Moravica, 1976.

„Mindenkinek van egy szűkebb értelemben vett hazája, egy kis falu vagy város, amelyet közelebb érez szívéhez, mint a többi. Az enyém Moravica. Porával, szépségével, bosszúságával együtt, ez az én, ez a mi kis hazánk”.

Tóth László írja ezt a Moravica monográfiája megírásának kezdetét jelző 1. számú Közlöny egyik beköszöntőjében. Ennek a kis hazának a megbecsülése semmi esetre sem meddő lokálpatriotizmus, hanem éppen ellenkezőleg: a tenger cseppjének felismerése és szeretetteljes vegyelemzése a hatalmas vízrengésben. Ebből a kis haza felé forduló figyelemből no meg a figyelemtől fadkadó kutatómunkából ugyanis nemcsak magának a kis hazának, a szűkebb környezetnek lesz haszna, hanem a múlt tanulságainak feltárása mindenképpen beleillik a nagyobb közösség fejlesztésére, előrehaladására irányuló erőfeszítések összességébe is. Ennek a felismerésnek mindenképpen nagy szerepe van abban a jelenségben, hogy az utóbbi időben egyre több helyről hangzik fel a jelszó: elkészítjük városunk vagy falunk monográfiáját.

Vannak helyek, ahol a munka lendületét alaposan lefékezi az a körülmény, hogy a monográfia megírására, vagy legalábbis az adatgyűjtés megkezdésére hivatott szakemberek körében sehogyan sem tud körvonalat ölteni a tennivalók meghatározása, semmiképpen sem tud kialakulni az egységes koncepció, s ez nagyban hátráltatja a munkát. Más helyeken viszont belevágnak a nehezebe, azzal a felismeréssel, hogy az első lépések a legnezebbek. Ha aztán már vágányra kerül a szerelvény, akkor előbb-utóbb el is jut a kitűzött célig: a monográfia elkészültéig. Ez a megfontolás vezetett el Moravicán is a monográfia szerkesztő bizottságának megalakításához, és ezen keresztül — első lépésként — ennek a kis füzetnek a megszületéséhez.

A Közlöny persze még egyáltalán nem monográfia, és természetszerűen nem is lehet, az, hiszen még az ilyen „kis haza”, mint Moravica monográfiájának kialakulása, testté válása is hatalmas erőfeszítéseket és sok-sok időt követel. A mostani Közlöny a nagy műnek csupán néhány mozaikdarabja, amelyet nemcsak összerakni kell, hanem a nagyobb résszel még ki is kell egészíteni.

Nyilvánvaló, hogy például Herceg János moravicai, lírai hangvételű írása, vagy mondjuk Brindza Károlynak egy régi május elsejét, vagy a nagy aratósztrájkot idéző elbeszélése, illetve riportja jelenlegi formájában bele sem illik a majdani monográfiába, de tartalmuk esszenciája és adataik beszédessége mindenképpen gazdagítja majd a nagy művet.

A most megjelent Közlöny mindenképpen arról tanúskodik, hogy a szerkesztő bizottság, amelynek tagjai Brindza Károly, Csubela Ferenc (elnök), Gulyás László, dr. Pénovác Antal, Tóth József, Tóth László (felelős szerkesztő) és dr. Varga Sándor, olyan úton indult el, amely feltétlen sikert ígér, és elvezet a nagy célig, addig, hogy tíz év múlva, 1986-ban, amikor Moravica újratelepítésének kétszázadik évfordulóját ünnepli, a falu addigra megszülető monográfiája is hozzájáruljon az ünnepség fényéhez.

Moravica nem nagy helység — még vajdasági vonatkozásban sem, ahol pedig a falvak lakosságának száma is eléri, sőt nem egyszer meg is haladja egyes vidékek városi lakosságának számát. Ez a kicsinyke terület, ez a „kis haza” is múltjában rejt azonban olyan értékeket, amelyeket nem szabad elveszni hágnyni, hanem fel kell kutatni és tanúságtételként megőrizni a jövő számára. És ezek a ma még mélyben rejlő értékek minden bizonytalansággal megvalósíthatók a település történelmében csakúgy, mint földrajzi és természetvilágában, néprajzában vagy gazdasági és társadalmi életében, a

lakosság életkörülményeinek alakulásában is.

Az egy évvel ezelőtt megindult munka természetesen nem szorítkozhat kizárólag a héttagú szerkesztő bizottság tevékenységére. Ha úgy történne, nem is számíthatna teljes sikerre. Maga a szerkesztő bizottság is rádöbrent arra, hogy ez a munka anynyira szerteágazó, hogy minden bizzonnyal fel kell keltenie a falu egész lakosságának érdeklődését, hiszen a falu története voltaképpen a lakosság, a ma is ott élő családok, az ősök és leszármazottak története is. Magától értetődik hát, hogy Moravica népe is felfigyel a múltfeltáró munkára mint saját életének egy darabkájára. Eppen ezért határozta el a szerkesztő bizottság is, hogy a kiadott és a jövőben kiadandó Közlöny-számok útján folyamatosan tájékoztatja a falu egész lakosságát a munkában már elért eredményekről, szemelvényeket tárva elé időnként az összegyűlt helytörténeti és egyéb anyagból.

Ennek az egészséges és sikert ígérő összetartozás-érzetnek a tanújele, hogy a Közlöny első száma is 1500 példányban jelent meg, ami a falu lakosságának számát tekintve annyit jelent, hogy szinte minden moravicai család asztalára el kell jutniok ezeknek a monográfia alapjait és kiindulópontjait jelentő szemelvényeknek; annyit jelent, hogy a szerkesztő bizottság valóban számítt mindenkinék az érdeklődésére és támogató közreműködésére, az idősebb nemzedékére csakúgy, mint a most induló ifjakéra. Annál is inkább, mert hiszen minden bizzonnyal a régi moravicai családok emlékként őrzött régi iratai, tárgyai között is akadhat olyasmi, ami hasznosítható a monográfia megírásában is. Tisztában kell lenni azzal, hogy a falu múltját, történelmét — még pusztán az érdekesség szempontját tekint-

ve sem — nem csupán a Szemzők, Leibachok és Fernbachok dzsentriélete, és nem is csupán az Angyal Bandira vonatkozó szájhagyományok vagy egyéb emlékek jelentik, hanem még sokkal inkább a település viharsarok jellege, ahol a föld népe örök harcban állt a nagybirtokokkal és a nagybirtokosokkal, ahol az agrármozgalmak és az aratósztrájkok szervesen belefonódtak az egész, széles körű értelemben vett munkásmozgalom kibontakozásába. Így válik aztán a falu története magának a lakosságnak, magának a népnek a történetévé, amelynek csupán egyes ágazatai a falu nevének régi alakjai és változásai, a lakosság nyelvjárásának tanulmányozása, a rétek és földek növényvilága, a demográfiai adatok sokasága.

Ha mindezt figyelembe vesszük, akkor megállapíthatjuk, hogy a csaknem egy évszázaddal ezelőtt, 1886-ban, a falu százéves jubileumi ünnepe során a leleplezett emléktábla mögött beépített bádogszelencéből előkerült értékes helytörténeti íráások, okmányok mellett legalább ugyanilyen jelentőségűek a falu mindennapi életére vonatkozó, ma is összegyűjthető adatok is — a mai és a régi lakosság életkörülményeiről, küzdelmeiről, életharcáról. Ma még például vannak élő tanúi, résztvevői az egykori agrármozgalmaknak, sztrájkoknak, ma még az ő személyes élményük is átmenthető a falu monográfiájába. És éppen a munka ilyen szerteágazása teszi még nehezebbé a szerkesztő bizottság munkáját. A most megjelent Közlöny szemléltető példája azonban arra mutat, hogy a szerkesztő bizottság jó úton jár, és ezért bizonyára nem is kell bátor jóslás ahhoz, hogy higgyünk az ígéretnek, hogy tíz év múlva nemcsak újratelepítésének kétszázadik évfordulóját ünnepelheti a falu, hanem monográfiájának megszületését is.

KOLOZSI TIBOR